

Beseda »suženj« je silno stara in je vendar večno mlada. Ko žrebcu ji kipi kri še danes.

Umetnost je jasnina sama. Večja ko je umetnina, bolj jasna je. Ljudje, kaj pa je to, nejasna umetnina? Vi hočete reči: nejasna pamet in vaše nejasno čustvo. Vaše nepoznanje življenja, pomanjkanje živega čustvovanja je to. Oddaljili ste se od sebe samih.

Dvojno dobro poznamo: lagati o njem, ki ga sovražimo, in o sebi ne govoriti resnice.

Kdor govori resnico, je obrekovalec. Nagote se bojimo najbolj. Odkar smo zamenjali pojme laž in resnica, se nam dobro godi. Kar smo pravkar doživeli, jasno priča to.

Vojna je prinesla zmago njemu, ki jo je sovražil najbolj, namreč — proletarcu.

Vzklik: »Prijatelja so mi ubili. Ne umrjem mirno, če ne prebodem tri...« — Zdaj počiva mirno v galski zemlji.

Par velikih grehov poznam: pitati nevedne z nevednostjo, grešnike s sentimentalnostjo, nedolžne z zavijanjem oči in prevajati besedo koketa v slovenščino. Teh grehov naj se vsakdo spove.

Gorje, ki si ga hotel, si našel stotero. Radost, ki je nisi slutil, ti je pribežala v naročje. Spomni se na gorje, da ti bo dobro v radosti!

Ko smo imeli menažerijo na platnu, nismo vedeli, kaj hočemo pravzaprav. Danes to vemo. Hoteli smo plastično menažerijo, in ta se kaže od dne do dne bolj in bolj.

Ko vidim slepce na cesti, vem, da niso oslepeli in zró dalje, nego smo zrli mi. Ko vidim dva hromca, ki gresta oba po eni nogi, vem, da gresta po poti, ki je nismo hodili mi. Ne zaradi njih nesreče, zaradi njih duš bi jih mogli zavidati.

Otroci kriče vedno največjo radost ali največjo bridkost. Ko so vpili po kruhu, je bilo materi neizmerno lažje, ko tedaj, ko so vpili po očetu.

Srečen narod, ki v svojem preprostem jeziku ne pozna besed: diplomacija, vojak, armada... Isto solnce kroži nad njimi ko nad nami. Ali ne verujete? Boj s narodo jih je vsposobil za medsebojno ljubezen. Vsaka vojna je znak preobilja kruha in revščine duha.

Nešteto spominov je še ostalo. Nešteto trenutkov je ostalo nepopisanih in nerazodetih. Kaplje krvi še vedno kapljajo za nami — bogve, koliko časa še? Morda toliko časa, dokler bodo hodili hromci in slepci po ulicah. Bog ve?

Narod brez svobode tiska je narod brez svobode.

Kaj je svoboda? Narodna država že sama na sebi? O bratje, v zmoti ste! Svobodna država ni tista, ki ni

zasedena od sovražnikov. Svoboda ima v notranjosti svoj glavni izvor. Drugačne definicije so zmotne in nosijo smrtne kali v sebi.

Da boš mož, ni dovolj, da si možki. Treba je izobrazbe duha, dalekovidnosti in temperamentnosti. Za politiko velja to še posebej.

Duševna beda je bolezen, ki se ne ozdravi z bojem, ampak z vzgojo in časom. Vsi, ki ste mladi in bojeviti, to pomislite! Z enim mahom morejo nastati samo razvaline, nikoli pa ne zgradba in je zamah opravičen le tam, kjer so razvaline nujno potrebne. Luči in dejanj je vse premalo, sovraštva in polemike vse preveč.

Ena sama sila je, ki se more uspešno boriti proti orožju: to je moč duha.

Proti komu se obrača naš srd? Proti narodu? Ali proti krivicam in proti nositeljem teh pravic? Ne zamenjajmo, da ne bomo zamenjani!

Koliko ste storili za ljubezen? Toliko, ko za sovražstvo? Ne? Čemu tedaj tožite? Če bi bil vsak narod storil toliko za ljubezen ko za sovražstvo, bi imeli danes raj na zemlji.

Majhen narod smo. Pa imamo pravico do obstanka, če smo najmanj toliko pametni ko veliki narodi. Kolikor nam manjka moči, toliko moramo pridejati razuma. Bahavost in pesimizem sta nespametna.

Enega samega resničnega prijatelja, sorodnega po duši, imamo morda, in ta je bolan. Pa tako bolan, da je naša radost upravičena. Ko bo batjuška zdrav, bomo mogli reči, da je njegovo novo rojstvo naše vstajenje.

Resen človek je pri nas zapisal z vso resnostjo o nekem gledališkem igralcu te-le besede: »Po Verovski smrti je on ostal edini slovenski komik.«

France Bevk.

K slikam: Franc p.l. Stuck, t. č. profesor na monakovski akademiji, mi je od vseh germanskih slikarjev najljubši. V barvah je soroden Böcklinu, v kompoziciji je preprost in monumentalen, v njegovem čuvstvovanju vidim mnogo orijentalnega. — V prilogi vidite njegovega Luciferja. Pod visoko steno sedi, jekleno-zdravega telesa, pripravljen na skok, ali pa polet, kakor ris ali divja ujeta. Oči so mu srepe, nos napet, nosnice ostro zarezane, ustnice strastno stisnjene. Levica mu v nestrpnosti opira glavo, desnica se pa krči k levi peruti. Nogi sta stisnjeni in pripravljeni, da lahko vsak hip vstane. Ena perut je iztegnjena, druga pa je pritisnjena za njegovim hrbtom k steni. Kakor puščica pred napeto tetivo takó drhti Stuckov Lucifer, pripravljen na strasten pohod za svojim plenom. — Označba predstave je vsestransko dovršena; način, kako je predstava podana, je do skrajnosti preprost. Niti ene stvari ni odveč. Na steni zadaj vidimo senco krila in roke, ki pomaga sliki do večje plastike in stopnjuje mistiko predstave. Original je izvršen kot izjedenka.

Jožef Israels, nizozemski slikar, je poet tragike človeškega življenja. Njegove slike predstavljajo človeka, ki se v potu svojega obraza, kot pravi trpin, bori za vsakdanji kruhek. Israels je eden prvih risarjev. Priložena njegova risba je napravljena po izvorni izjedenki, naslovljeni »Ob kaminu«. Mož srednjih let, mogoče ribič, sedi pred ognjem v svoji koči in si prižiga z ogorkom pipo. Risba je izvršena z lahkoto, plastika v njej je dovršena, izraz užitka, ki ga ima star tobakar pri »prvih dimih«, popolen...

P. P. Rubens, nizozemski dvorjan iz I. polovice XVII. stoletja, nam je znan po svojih baročnih slikah. Večina njegovih slik je služila v opremo kraljevskih dvoran in kapel. In človeku se zdi, kakor da je ta okolica vzrok polnih telesnih oblik njegovih oseb. Kakor da ne bi bil nikoli doznal, kaj je glad! — V prilogi vidimo posnetek po nekem kartonu za sliko »Snemanje s križa«. Slika izpričava mojstra predvsem v tem, kako je zaokrožena nje kompozicija. Kristovo telo sloni v objemu bradatega moža, zgoraj nad tema dvema pa so obrazi treh žalujočih. Slika izraža brezdvomno žalost nad tragiko Kristove smrti. A če jo gledamo natančneje, si na marsikako vprašanje ne moremo dati točnega odgovora. Tako se mi n. pr. bolešni pogled Madone in tančica v njenih rokah zdi le posledica baročnega okusa brez resnične notranje utemeljitve. Tudi zgornji obraz v sredini slike se zdi človeku dolgočasen in brez pravega izraza in bi služil le v to, da je kompozicija zaokrožena.

Vse te pripombe sem zapisal z namenom, da gledalca-nestrokovnjaka opozorim in naravnam na samostojno pot opazovanja in uživanja.

J. V.

Jezikoslovna drobtina. V 3. številki letošnje Vzajemnosti čitam pameten nasvet g. župnika E. Rakovca, naj bi opustili grdo skovanko: pokopališče. On predlaga, naj bi rabili morda: pokojišče. Ne bi bilo napako. Najbolje pa bi bilo: grobišče ali groblje. Srbi pravijo groblje. Imamo tudi več krajevnih imen Groblje po Slovenskem. Opustimo zdaj polagoma vse, kar nas brez potrebe loči od Hrvatov in Srbov. Če rečeš Srbu: danes posetimo pokopališče, bo marsikateri mislil na — kopališče (kupališče). Če rečeš: posetimo grobišče (groblje), te bo takoj umel. S tem ne zavržemo nič pristnoslovenskega, ampak le nerodno novoskovanko. In takih imamo še več. Zdaj je čas, da jih zamenjamo z dobrimi slovenskimi izrazi, ki so obenem umevni Srbom in Hrvatom. — Obenem naj omenim, da bi lajšalo medsebojno umevanje, ako bi mi v obče vanju z njimi rabili izmed sinonimov tiste, ki so tudi Srbom in Hrvatom domači. Tako

n. pr. recimo rajši ubog m. reven (ker revan pomeni našim bratom: goreč, navdušen), ali čaša m. kozarec, uren, nagel, brz, spreten m. hiter (hitar je srbohrv. = zviti, prekanjen) itd.

D.

Umetnina in jasnost. V svojih »Rdečih vrstah« str. 179 je naš vrli sotrudnik g. Bevk mnenja, da je čitatelj sam kriv, če mu kakšna umetnina ni jasna. O tem bi se dalo govoriti. Dr. J. Puntar n. pr. pravi: »Zanesljiv datum je često najboljši komentar za pravo umevanje pesniške in vobče vsake umetnine.« (Zlate črke, I. del, IX.) Pa če datuma ni, in če je sploh zabrisana vsaka sled, kje, kdaj, ob kateri priliki je bila umetnina zgrajena, in če sploh nič ne vemo o nje očetu, ali ni lahko marsikaj nejasno? Čital sem n. pr. nedavno najboljši sodobni srbski roman »Nečista krv« od Borisava Stankovića. Dejanje se godi v Vranji, v južni Srbiji, po osloboditvi od Turkov. Priznati pa moram, da mi je bil otec Sofke, glavne junakinje, efendi Mita, silno zagonetna oseba. Zakaj biva skoro vedno v Carigradu? Kakšno vlogo igra pravzaprav Tone, priprosti seljak, polagoma pa upnik svojemu gospodarju? Prišel pa mi je tiste dni v roke članek »Kako štiti Srbija kmetske koristi« (Slov. Narod, 10. XII. 1918), kjer mi je ta-le odstavek kot žaromet osvetlil vse ozadje romana: »Po turški vojni l. 1877 in 1878 smo dobili v roke nove pokrajine okrog Niša, Leskovca, Vranje in Pirota. Tudi tu je narod zdihoval pod težkim jarmom turških veleposestnikov. Brez odlaganja smo tudi tu rešili agrarno vprašanje. Veleposestniki so dobili novce in odšli v Carigrad, kmet pa je dobil zemljo, ki jo je potem polagoma plačeval.« Dà, ena sama beseda časih pojasni umetnino. Če čitam n. pr. dr. Pregljevo zgodbo: »Otroci solnca« in vem, da v začetku opisuje Idrijo in nje okolico in tiste hribe in vodé in tokave, in mi je dalje znano, da so tiste osebe, s toliko ljubeznijo risane in predstavljane, res vse živele (morda še živé), kakor n. pr. tisti kurat, sicer kristalnočista duša, ki je povsod seboj nosil tarok-karte..., je to vse kaj drugega, kakor če si pri čitanju ne predstavljam (ali ne morem predstavljati) niti časa niti kraja. O tej točki bi trebalo res še govoriti.

D.

Gg. založnikom in pisateljem. Uredništvo dobiva vedno novih knjig v oceno. Poleg oznanjenih jih je še lepo število drugih, ki jih še nismo ocenili. S tem ne mislimo, da je tudi nam vsaka nova knjiga motenje javnega miru; ravno nasprotno, posebno v tej važni dobi. Le ocenili bi jih radi čimprej. Upamo, da dobimo ocenjevalce.

Ur.

